

ТЕНДЕНЦІЇ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Вернидуб Н.О., Омеляненко В.А.
Сумський державний університет

Процеси глобалізації і лібералізації світової економіки не залишили осторонь й інноваційну діяльність. Головна перевага транснаціоналізації інноваційної діяльності полягає в можливості (а сьогодні вже й необхідності) здобувати потрібні технологічні рішення на єдиному глобальному ринку результатів інтелектуальної діяльності, а не створювати їх за рахунок своїх внутрішніх ресурсів (силами власних НДДКРР). Можна виділити чотири найбільш поширені форми придбання інтелектуальної власності у практиці транснаціональної інноваційної діяльності: ліцензування; прямі іноземні інвестиції (ПІІ); спільні підприємства; злиття.

Розглянемо детальніше аспект ПІІ (табл. 1), які є важливим інструментом для передачі технологій, сприяючи зростанню в більшій мірі ніж внутрішні інвестиції. ПІІ стимулюють економічний ріст через ефект передачі технології і людського капіталу.

Таблиця 1 – Трансформація поняття "капітал" як складової поняття ПІІ

Часовий проміжок	з XVI ст.	з XIX ст.	з сер. XX ст.
Поняття капіталу	Фінансовий капітал	"Матеріальний капітал" (устаткування)	Людський капітал
Об'єкт ПІІ	У вигляді фінансових вкладень	У вигляді інвестування устаткуванням	Трансфер технологій
Характеристика часового проміжку	Розквіт банківської системи	Розвиток машинобудування в індустріальних країнах	Інформаційні технології

Наприклад, постійне збільшення обсягу ПІІ в Індії є більш очевидним з моменту проведення на початку 90-х років реформ в сфері патентів і товарних знаків. Подібний ріст у Бразилії є більш наочним, якщо врахувати збільшення обсягу ПІІ після вступу в силу в 1996 р. нового законодавства в сфері промислової власності (з 4,4 млрд. доларів США в 1995 р. до 32,8 млрд. доларів США в 2000 р.).

Передані права у випадку використання промислової власності мають майновий вираз. Але особам, яким належать об'єкти промислової власності, оплата їх вартості не здійснюється. Права промислової власності повинні бути вкладені в об'єкти інвестиційної діяльності. Прибуток від цієї діяльності, а не від використання безпосередньо об'єкта промислової власності, одержує іноземний інвестор.

Відповідно до законодавства, іноземною інвестицією можуть вважатися виключно права інтелектуальної власності, вартість яких підтверджена відповідно до законів (за процедурами) країни інвестора або міжнародними торговельними звичаями, а також експертною оцінкою в Україні, включаючи легалізовані авторські права, права на винаходи, корисні моделі, знаки для товарів і послуг, промислові зразки тощо, які вкладені саме в об'єкти інвестиційної діяльності. Права інтелектуальної власності як вид іноземної інвестиції повинні бути чітко визначені. Об'єкт інтелектуальної власності підлягає правовій охороні як у країні інвестора, так і в країні, що приймає інвестицію. Іноземні інвестиції у вигляді майнових прав на об'єкти інтелектуальної власності можуть здійснюватися по-різному.

Майнові права на об'єкт інтелектуальної власності можуть бути інвестиційним внеском як при створенні юридичної особи, так і для зареєстрованої. Вони матимуть місце у всіх видах створюваних підприємств з іноземними інвестиціями – як з участю українського учасника, так і тих, які належать іноземному інвестору. Але, якщо у другому випадку, це залежить від волі самого іноземного інвестора, то в першому – потрібна згода інших учасників. В результаті інвестор одержує або частину виключних прав на створювані в ході проекту об'єкти інтелектуальної власності або певну частку від продажів продукції, виробленої згодом за отриманою технологією. Така форма надає інвесторові значний контроль над процесом створення нової технології і його результатом при невеликій небезпеці витоку технічної або комерційної інформації. Ця форма не може забезпечити швидке проникнення на іноземні ринки внаслідок високих витрат на організацію закордонного виробництва та системи просування і реалізації товару на ринку. Крім того, високі ризики економічного та політичного походження.

Навіть коли ПІІ супроводжуються переносом у країну більш ефективних технологій, це не обов'язково призводить до переносу цих технологій на інші місцеві підприємства. Результатом може стати технологічне розшарування економіки, що зберігається за рахунок різниці в оплаті праці на іноземних і вітчизняних підприємствах, обслуговування різних груп покупців. Як розпад існуючих комплексів, при якому більш високі переділи виявляються на голодному пайку, так і виділення відносно низкотехнологічних відтворювальних контурів, стійких за рахунок своєї замкнутості, не відповідає завданням інноваційної модернізації країни.

Щоб ефект ПІІ не зводився до формування в економіці технологічних острівців, щоб активізувати процеси дифузії технологій, ряд країн надає підтримку насамперед тим іноземним інвестиціям, що вкладаються в спільні підприємства. Такий підхід до ПІІ характерний, зокрема, для Китаю та Індії. Наприклад, влада Китаю заохочує ПІІ в капіталомісткі сектори, де країна не має необхідного досвіду та технологій.